

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

אזרחות

לבתי ספר עצמאיים

הוראות

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	–	(20×1)	–	20 נקודות
פרק שני	{	(5×16)	–	80 נקודות
פרק שלישי				
פרק רביעי				
סך הכול	–	100 נקודות		

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (20 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–2.

בשאלה שבחרתם ענו על כל הסעיפים (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

1. קראו את הקטע שלפניכם, וענו על השאלות שאחריו.

ייצוא הגז

הדיונים בנוגע לסוגיית היקף הייצוא של הגז הטבעי מישראל נמצאים ככל הנראה לקראת סיכום, לנוכח הלחץ של מדינות במזרח התיכון על ישראל להגדיל את כמות הגז שהיא מייצאת. הדרג המקצועי במשרד האנרגיה והתשתיות התכנס כדי לגבש המלצה בעניין זה, והיא הוגשה לאישור השר. מכסות ייצוא הגז של ישראל כבר הביאו בעבר להתנגשות בין הכנסת לממשלה בגלל הדרישה שהכנסת, ולא הממשלה, היא שתקבע את כמות הגז שתישמר לצריכה עתידית בישראל. הנושא עורר את אחד המאבקים העזים ביותר שהיו במדינת ישראל בשנים האחרונות בין רשויות השלטון, וכאמור, הוא עדיין לא ירד מעל סדר היום.

התומכים בדרישה זו טענו כי הממשלה עקפה את הכנסת וקיבלה החלטה הרת גורל לעתיד הכלכלה הישראלית, בלי שהדבר היה נתון לסמכותה. לדברי היועץ המשפטי של הכנסת, המדיניות הנוכחית של חלוקת משאבי הגז לצריכה מקומית ולייצוא היא זמנית. יתר על כן, לעניין יש השפעה על הדורות הבאים והשלכות כספיות עצומות, והוא נוגע בשאלה שנויה במחלוקת בציבור הישראלי. לכן, ראוי שסוגיה זו תוסדר על ידי נציגי הציבור בהתאם לצרכיו הנוכחיים והעתידיים ובמסגרת חקיקה ראשית מפורטת ומקיפה.

מנגד, הממשלה טענה כי בהתאם לחוק הנפט היא המוסמכת לקבוע את המדיניות בעניין מכסות הגז שיישמר לצריכה עתידית בישראל. חוק זה מקנה לשר האנרגיה והתשתיות את הסמכות להסדיר את המדיניות בתחום, ולכן לא רק שהממשלה רשאית לקבוע את מכסות הייצוא, אלא אף חובה עליה לעשות זאת.

(מן העיתונות)

א. הסבירו את הטענה של הכנסת במחלוקת המוצגת בקטע. התייחסו בהסברכם לתפקיד של הכנסת שבא לידי ביטוי בקטע. (6 נקודות)

ב. הסבירו את הטענה של הממשלה במחלוקת המוצגת בקטע. בססו את הסברכם על התפקיד של הממשלה שבא לידי ביטוי בקטע. (6 נקודות)

ג. הציגו שתי סמכויות של הממשלה שאינן באות לידי ביטוי בקטע. (8 נקודות)

2. קראו את הקטע שלפניכם, וענו על השאלות שאחריו.

הרפואה הציבורית במדינת ישראל

בעקבות המחסור ברופאים ברפואה הציבורית במדינת ישראל בשנים האחרונות, הועלתה הצעה לאפשר לרופאים שאינם יהודים ואינם אזרחי המדינה לעבוד בישראל, וכך לאפשר למערכת הבריאות להמשיך ולספק שירותי בריאות ראויים לאזרחי המדינה. הצעה זו נתקלה בהתנגדות של ארגוני הרופאים. לטענתם, מדינת ישראל משקיעה חלק ניכר מכספי המיסים שאזרחיה משלמים במערכת רפואה ציבורית איכותית: היא מממנת חלק ניכר מעלות הלימודים של הסטודנטים לרפואה, ומפעילה מערך של בתי חולים ברחבי המדינה. בזכות תהליך ההכשרה וההתמחות הקפדני של הרופאים בישראל, אזרחי המדינה נהנים משירות רפואי איכותי. הבאת רופאים ממדינות אחרות, שרמת הרפואה בהן נמוכה או אינה ידועה, לא תוכל להבטיח שירות רפואי ראוי לאזרחי המדינה. טענה נוספת שהועלתה נגד העסקת רופאים ממדינות זרות היא שהם יבואו לעבוד בישראל באופן זמני ולא יראו בה את ביתם. זמן רב יחלוף עד שרופאים אלה ילמדו עברית ויהיו זכאים לקבל אזרחות ישראלית, ולכן הם עלולים לעזוב את הארץ כעבור כמה שנים. כך אזרחי המדינה לא ייהנו מן הניסיון שיצברו אותם רופאים בישראל, וכעבור כמה שנים ייווצר שוב מחסור ברופאים. כדי להתמודד עם האתגרים האלה, החלו כמה ארגונים לעודד עלייה של רופאים יהודים לארץ. הארגונים האלה מאתרים בחוץ לארץ רופאים יהודים, מפעילים עבורם אולפנים ללימוד עברית, ומסייעים להכשרה ולהסמכה שלהם לעבודה בארץ לפי התקנים המחמירים של הרפואה בישראל. כאשר עולים כאלה מגיעים לארץ, הם יכולים לקבל מייד אזרחות ישראלית ולהשתלב במערכת הבריאות בישראל, לרווחת הנזקקים לשירותי הרפואה.

(מן העיתונות)

א. על פי הקטע, הסבירו שני סעיפים בחוק האזרחות:

סעיף אחד שמכוחו יכולים הרופאים שאינם יהודים לקבל אזרחות ישראלית,

וסעיף אחד (נוסף) שמכוחו זכאים הרופאים היהודים לקבל אזרחות ישראלית. (9 נקודות)

ב. הסבירו סעיף נוסף בחוק האזרחות שמכוחו יכולים מי שאינם יהודים לקבל בימינו אזרחות ישראלית.

(6 נקודות)

ג. על פי הקטע ועל פי מה שלמדתם, ציינו שתי זכויות ושתי חובות של אזרחים בישראל. (5 נקודות)

בפרקים השני, השלישי והרביעי על הנבחנים לענות על שישה עשר פריטים סך הכול
(סעיפים מן הפרקים השני והשלישי ושאלות מן הפרק הרביעי).

פרק שני

3. עקרונות המשטר הדמוקרטי

- א. הדמוקרטיה המודרנית היא "דמוקרטיה ייצוגית". הסבירו מהי דמוקרטיה ייצוגית, והציגו שתי סיבות למעבר לדמוקרטיה ייצוגית. (5 נקודות)
- ב. הסבירו מהי הפרדת רשויות, והציגו שתי דוגמאות שבהן היא באה לידי ביטוי. (5 נקודות)
- ג. הסבירו מהו שלטון יציג, נבחר ומתחלף, וכיצד הוא מממש את הגבלת השלטון. (5 נקודות)

4. מדינת ישראל ומדינות לאום

- א. מדינת ישראל היא מדינת לאום אתנית.
- (1) הסבירו הבדל אחד בין לאומיות אתנית ובין לאומיות פוליטית.
- (2) ציינו מדינה אחת, מלבד מדינת ישראל, המבוססת על לאומיות אתנית, וצינו מדינה אחת המבוססת על לאומיות פוליטית. (5 נקודות)
- ב. ציינו והסבירו שניים מן התחומים שבהם מדינת ישראל מממשת את זכויות המיעוטים. (5 נקודות)
- ג. הסבירו מהי מדינה רב-לאומית, וצינו מדינה אחת שהיא מדינה רב-לאומית. (5 נקודות)

5. השלטון המקומי

- א. הציגו את תהליך הבחירה של ראש רשות מקומית. (5 נקודות)
- ב. הסבירו מהי "ועדה קרואה", והציגו שתי טענות נגד מינוי של ועדה קרואה. (5 נקודות)
- ג. כתבו שתי הגבלות שחלות על חוקי עזר עירוניים, והסבירו מדוע יש צורך להגביל אותם. (5 נקודות)

6. ממשלה וקואליציה

- א. הסבירו את המטרה של הסכם קואליציוני, והציגו שניים מן התחומים שהוא מסדיר. (5 נקודות)
- ב. הסבירו את ההבדל בין ממשלת אחדות לאומית ובין ממשלה רחבה. (5 נקודות)
- ג. הציגו את שתי הסיבות להקמת ממשלת אחדות לאומית, והסבירו מדוע ממשלה כזו בדרך כלל אינה מתקיימת לאורך ימים. (5 נקודות)

7. מערכת המשפט

- א. "הלכה פסוקה" ו"היקש" הם שניים ממקורות המשפט בישראל. הסבירו מהי "הלכה פסוקה" ומהו "היקש". (5 נקודות)
- ב. ציינו את שלושת סוגי המשפט שמערכת המשפט עוסקת בהם, והסבירו אחד מהם. (5 נקודות)
- ג. הסבירו כיצד כל אזרח במדינת ישראל יכול לקבל מבית המשפט הגנה מפני רשויות השלטון. (5 נקודות)

פרק שלישי

8. הרכבת הקלה והשבת

לאחרונה החלה לפעול הרכבת הקלה בגוש דן, ומייד עלתה לכותרות שאלת הפעלתה בשבת. במוקד הוויכוח עומדת שאלת השמירה על הסטטוס קוו בתחום השבת. אחד התחומים שבהם נשמר עד היום תוקפו של הסטטוס קוו הוא התחבורה הציבורית, אך בתחומים אחרים מעמדו נשחק במשך השנים במידה ניכרת; זאת בניגוד למטרתו המקורית - שמירה על אחדות העם כלפי פנים וכלפי חוץ. מתנגדי ההפעלה של הרכבת בשבת מדגישים בכל דיון בנושא את חשיבות השמירה על הסטטוס קוו. לטענתם, המציאות מלמדת שהפעלת הרכבת הקלה בשבת לא תהיה אירוע נקודתי אלא תהיה לה השפעה על שמירת השבת בתחומים אחרים: הפעלתה בשבת תוביל בהכרח לפתיחה נרחבת של בתי מסחר שנמצאים סמוך לנתיב נסיעתה ולהפעלת תחבורה משלימה, וכך יהיה חילול נרחב יותר של היום הקדוש ולמעשה ביטול הסטטוס קוו בתחום השבת.

(מן העיתונות)

- א. על פי מה שלמדתם, הסבירו מהו ה"סטטוס קוו", וכתבו מהו מעמדו המשפטי. (5 נקודות)
- ב. על פי הקטע ועל פי מה שלמדתם, הסבירו סיבה אחת להסכמה של נציגי הסוכנות היהודית לסטטוס קוו, וסיבה אחת להסכמתה של היהדות החרדית. (5 נקודות)
- ג. על פי הקטע ועל פי מה שלמדתם, הסבירו מדוע הפעלת הרכבת הקלה בשבת תפגע ביישום של חוק שעות עבודה ומנוחה. (5 נקודות)

9. חוק שירותי הדת

חוק שירותי הדת היהודיים קובע שהמועצות הדתיות יספקו לתושבי הרשויות המקומיות שירותי דת כמו קבורה והפעלת מקוואות, וכן שירותי השגחת כשרות על בתי עסק המגישים מזון. בכל עניין שבסמכותן יפעלו המועצות הדתיות לפי הפסיקות של רבני המקום ושל הרבנות הראשית. עד כה קבע החוק כי השר לשירותי דת הוא שממנה את חברי המועצות הדתיות, אך באחרונה הגישו כמה חברי כנסת הצעה לתיקון חוק זה. לטענתם, יש להחיל את העיקרון הדמוקרטי הבסיסי ביותר גם על מוסדות דת הממומנים על ידי הציבור במדינת ישראל. לכן, הם מציעים כי המועצה הדתית תיבחר על ידי התושבים בבחירות דמוקרטיות כפי שנבחרת הרשות המקומית, ובאותו המועד.

(מן העיתונות)

- א. לאיזה סוג של חקיקה משתייך החוק שהקטע עוסק בו? (5 נקודות)
- ב. לפי ההצעה של חברי הכנסת, מהו העיקרון הדמוקרטי שעל פיו ימונו חברי המועצות הדתיות? בססו את תשובתכם על הקטע. (5 נקודות)
- ג. ציינו שני תחומים שבסמכות המועצה הדתית שמוזכרים בקטע, ושני תחומים שבסמכותה שאינם מוזכרים בקטע. (5 נקודות)

10. יחס היהדות החרדית למדינת ישראל

- א.** הסבירו כיצד הגישה של היהדות החרדית כלפי מדינת ישראל מממשת את העיקרון "עשה לך רב".
(5 נקודות)
- ב.** הסבירו את הגישה של האדמו"ר מסאטמר ואת הגישה של האדמו"רים מסוכוטשוב בנוגע להקמת מדינה יהודית. (5 נקודות)
- ג.** הציגו את היחס של "אגודת ישראל" כלפי מדינת ישראל, וכתבו שתי סיבות ליחס זה. (5 נקודות)

פרק רביעי

11. ציינו שלושה תפקידים של הכנסת בבחירה או במינוי של בעלי תפקידים, והציגו אחד מן התפקידים שצינתם. (5 נקודות)
12. הסבירו מהי אחריות ממשלתית ומהי אחריות מיניסטריאלית. (5 נקודות)
13. הציגו את ההבדל בין הסמכות של בתי הדין הרבניים לדון בענייני נישואין וגירושין ובין סמכותם לדון בענייני צוואות וירושות, והציגו את התפקיד של בית הדין הרבני העליון. (5 נקודות)
14. הסבירו מהי הבחנה בשונה ומהי אפליה מתקנת, וכיצד הן מממשות את השוויון בחברה דמוקרטית. (5 נקודות)
15. הציגו שתי דרכים שבהן מדינת ישראל מיישמת את האחריות שלה לשלומם ולביטחונם של היהודים בעולם. (5 נקודות)

בהצלחה!